

O dąbrowskim pomniku Tadeusza Kościuszki

25 stycznia 1972 r. uroczyście odsłonięto **pomnik Tadeusza Kościuszki**, na który długo czekało dąbrowskie społeczeństwo. Wnoszone w tej sprawie postulaty do ówczesnych władz pozostawały bez odpowiedzi. Pierwszy komitet na rzecz przywrócenia miastu pomnika powołany w 1958 r. nie zdołał z przyczyn politycznych dokonać tego dzieła. Dopiero wnioski płynące ze spotkań przedwyborczych w 1969 r. oraz apele Towarzystwa Miłośników Zagłębia Dąbrowskiego skruszyły partyjno-administracyjną obojętność.

Znany ze swoich niekonwencjonalnych poczyniń, przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej **Marian Wysoki** wraz z wiceprzewodniczącym **Eugeniuszem Sajakiem** podjęli energiczne kroki do odbudowy zniszczonego przez hitlerowców pomnika Naczelnika w sukmanie.

Zyskali w tym dziele poparcie dyrektora huty im. F. Dzierżyńskiego **Mariana Bułskiego**, który przewodniczył Miejskiemu Komitetowi Frontu Jedności Narodu. Nie pozostali obojętni dąbrowscy rzemieślnicy na czele ze **Stanisławem Bocianowskim**.

Projekt popiersia Tadeusza Kościuszki bez nakrycia głowy ustawiony na betonowym cokole o kształcie prostokąta jest dziełem śląskiego artysty rzeźbiarza **Augustyna Dyrdy**.

Samo popiersie wykonali w tzw. czynie społecznym robotnicy huty „Dzierżyńskiego”, a całą budowę sfinansowano z funduszy Towarzystwa Upiększenia Miasta. Pomnik był gotowy w końcu 1971 r., ale odsłonięcie nastąpiło w styczniu 1972 roku. Jego otwarcia dokonał **M. Wysocki**, wówczas już wiceprzewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach.

Od tej uroczystości upłynęło już trzydzieści lat, warto więc przy tej okazji pokusić się o przypomnienie historii pomnika Tadeusza Kościuszki zburzonego przez hitlerowców. Przypadająca w 1916 r. 125. rocznica uchwalenia Konstytucji 3 maja, mimo panującej biedy czasu wojny rozbudziła uczucia patriotyczno-narodowe w znacznej części dąbrowskiego społeczeństwa. Apele Komitetu Obchodu tej rocznicy trafiły na podatny grunt. Powszechnie dekorowano okna i balkony flagami i godłem państwowym dodając makaty i kilimki z portretami wybitnych postaci historycznych.

Ten entuzjazm nie osłabł w roku 1917 w setną rocznicę śmierci Naczelnika Państwa. Powołany komitet organizacyjny przystąpił do gromadzenia funduszy i realizacji samej budowy pomnika. To miał być główny akcent uczczenia tej rocznicy. Wykonanie popiersia Kościuszki z krakowską rogatywką na głowie, wieńczącego kilkumetrowy cokół betonowy, powierzono miejscowemu stolarzowi rzeźbiarzowi w kamieniu **Leonowi Trzcionce**, który szybko zrealizował dzieło. Prace nie trwały długo, skoro cała ceremonia z tej okazji odbyła się w październiku tego roku. W niedzielę – 14 października 1917 r., po uroczystym nabożeństwie w kościele

Pomniki zaliczane do symboli materialnej kultury narodowej najczęściej narażone są na dewastację bądź niszczenie w chwilach zawieruchy wojenno-politycznej. Tak było w 1939 roku z pomnikiem Tadeusza Kościuszki w centrum Dąbrowy Górniczej i pomnikiem Żołnierza Zwycięzcy w Gołonogu. Obydwa symbolizowały polski patriotyzm i umiłowanie wolności, o którą najczęściej trzeba było zabiegać zbrojnie.

pw. Matki Boskiej Anielskiej tłumnie ze sztandarami pomazzerowano w kierunku pomnika. Jego poświęcenia dokonał proboszcz **ks. Stanisław Mazurkiewicz**. Przemówienia wygłosili: prezydent miasta **Adam Piwowar** i przedstawiciel komitetu budowy pomnika **Zybert**. W kolejną niedzielę 21 października pod dąbrowskim pomnikiem zebrali się przedstawiciele środowisk rzemieślniczych i robotniczych Zagłębia Dąbrowskiego, by również uczcić setną rocznicę śmierci Naczelnika.

Pomnik Tadeusza Kościuszki stał przy zbiegu ulicy Ogrodowej (dziś nie istnieje) z ulicą Kościuszki zwaną do tej pory Stacyją i Pocztową. Duży skwer wygospodarowany w tym miejscu, przylegający do ulicy Króla Jana III Sobieskiego stał się od tej pory miejscem patriotycznych manifestacji.

Z tego miejsca w marcu 1921 r. kilkudziesięciu Ślązaków mieszkających w Dąbrowie Górniczej odprowadzano ze sztandarami i orkiestrą na stację do udziału w zarządnym przez władze PLEBISCYCIE na rzecz przyłączenia Śląska do Polski.

Na przełomie roku 1939/1940 niemiecki okupant dokonał dzieła zniszczenia. Zburzył pomniki Tadeusza Kościuszki w Dąbrowie Górniczej, Sosnowcu oraz Żołnierza Zwycięzcy w Gołonogu. **Stanisław Bocianowski**, który był świadkiem powstania obydwu pomników zdołał przywołać ze swej pamięci wydarzenia tamtych dni.

W swoich wspomnieniach napisał m.in.: „... Przyjęło się obecnie składać właściwym władzom meldunki z wykonania wszelkiego rodzaju prac, czynów itp. W podziemiach katedry wawelskiej złożone są w sarkofagu, leżą doczesne szczątki Wielkiego Polaka – Tadeusza Kościuszki. Składam meldunek: Obywatelu Naczelniku – mieszkańcy Dąbrowy Górniczej zawiadamiają, że Twój pomnik zburzony przez okupanta hitlerowskiego znowu w naszym mieście stoi ...”.

Włodzimierz Starościak